

xg i cak , oa i ksk.k

d{kk XI oha

i zu cd

1/0 | k\$pr bdkb1/2

NÜkhl x<+ek/; fed f'k{k e.My] jk; i j

vkedk

jk"Vh; i kB; p; kZ dh : i js[kk 2005 eaftu fpUrkvka dk mYys[k fd; k x; k gSml dsrkjrE; eain'sk dsgkbZdny , oagk; j l dsMjh eav/; ; u djusokysfo | kFFkz ka ds l aak eafopkj djus , oa mudh l eL; kvka dk l ek/kku djus grq NRRhl x<+ek/; fed f'k{kk e.My iz Ru'khy g\$ rkd 'k\$kf.kd y{; ka dh i kflr gks l ds , oa f'k{kk dh xqkoRrk ea l qkkj gks l da

ijh{kkvka ds l e; fo | kFFkz ka ds eu eafpUrK , oa Hk; mRiUu gsrk gSfd ijh{kk ds h gksch\ ijh{kk eafdl idkj izu i Ns tk; a\$ dks l k izu ijh{kk dsfy, egROIwKz gks l drsg\$ bl grq foxr o"ka eae.My iz kl jr jgk g\$ fo"K; okj ekMy izu i = dks vc NRRhl x<+ek/; fed f'k{kk e.My ds ekU; rk i klr fo | ky; ka ea Hkstus ds l kFk&l kFk mUga e.My ds os l kbV ea ykM fd; k tk; xka ijh{kk ds Hk; , oaruko l seDr j [kus dsfy, e.My }kjk gkbZLdny , oagk; j l dsMjh ds fo | kFFkz ka ds fy, fo"K; okj d{kk 9oha l s 12ohard izu cid r\$ kj fd; k x; k g\$ izu cid ea ijEijxR izuka ds vrfjDr uohu izuka dk l eko\$K fd; k x; k g\$ izu cid bdkbdkj , oae.My dh ijh{kk ; kstuk ds vuq kj r\$ kj fd; k x; k g\$ ftl l s vPNs vad i klr djus ds l kFk&l kFk ijh{kkFFkz ka ea fo"K; ds ifr : fp mRiUu gkschA

izu cid ds vHkko eaf'k{kdka i kf'udka vK\$ fo | kFFkz ka dks i kB; i qrd ds vUr eafn; s x, ijEijxR izuka ij fuHkz jguk i M\$K g\$ bl l sfo"K; dk eW; ka du 0; fDrijd (Subjective) gks tkrk g\$ rFk fofHkUu 'k\$kf.kd mIs ; ka ds vk/kkj ij eW; ka du ugha gsrk g\$ bl h vko' ; drk dks /; ku eaj [krs gq e.My us gkbZdny 1/9oh 10oh rFk gk; j l dsMjh 1/11oh 12oh ds l Hkh fo"K; ds izu cid dk fuekZk fd; k g\$ bl izu cid l s f'k{kdka , oa fo | kFFkz ka ea fur uohu izuka ds fuekZk dh vHk: fp mRiUu gkschA

izu cid ea fo"K; dh mi yC/k 'k\$kd l kexh dks 'kkfey fd; k x; k g\$ bl ea uohu ek\$yd izuka d\$ fo"K; oLrj f'k{k.k dsmIs ;] dfBukbZLrj vK\$ vadu dh xqkoRrk ds vuq kj l q afBr djdsj [kk x; k g\$ izu cid eae.My dh ijh{kk ; kstuk ds vuq kj vfry?kq\$Ukj;] y?kq\$Ukj; , oa nh?k\$Ukj; izuka dk l eko\$K fd; k x; k g\$ ifr; ksch ijh{kk dsfy, vH; kl grqoLrqu"B izuka dk Hkh l eko\$K izu cid eafd; k x; k g\$ ftl l s ifr; ksch ijh{kkvka ds vH; kl ea l gk; rk feyschA ifrfnu] ifr l lrg] ifrekg vK\$ ifro"Kz uohu izuka ds ckjs ea fo | kFFkz ka f'k{kdka i kf'udka ijh{kdka vK\$ l keU; tu l sfo"K; okj e.My uohu izuka dks vkef=r fd; k tkoskA vki ds }kjk i\$kr fo"K; okj uohu izuka dks tkM\$elj ifro"Kz izu cid dk l ak\$ku e.My }kjk fd; k tkosk] ftl l s izu cid vf/kd ifjiwKz vK\$ vk/kqudre gksrjg\$

ep\$vk'kk gSfd e.My }kjk tkjh izu cid fo | kFFkz ka f'k{kdka i kf'udka , oa ijh{kdka dsfy, mi ; ksch fl) gkschA

'k\$kdkeukvka l fgr---

1/4s feat 1/2
vkbz, -, l -

I fpo

N-x- ek/; fed f'k{kk e.My] jk; ij

bdkbZ 1& Xkg 0,kOkLFkk

¼/½ Xkg 0,kOkLFkk , Oka fUk.kZk dh IkfØ,kk

¼k½ EkW,k Yk{,k] LRkj

¼ ½ Ekg s Lkk/kUk

vFRkYk?kqUkj h,k

Ikz Uk 1 Xkg 0,kOkLFkk dks IkfjHkkf"krk dhFTk, \

Ikz Uk 2 vk,kkSTkUk Lks vkIk D,kk LkEkÖkRks gS

Ikz Uk 3 EkW,kkUk dk D,kk mÍs,k gS

Ikz Uk 4 Xkg , Oka ?kj Eka D,kk vBkj gS

Ikz Uk 5 Yk{,k IkfIRk Eka IkBLkkgUk dk EkgROk LkEkÖkkb,kS

Ikz Uk 6 ,kkSTkUkk, j fdRkUk IkZkj dh gkBkh gS

Ikz Uk 7 Xkg 0,kOkLFkk ds EkWk Ikj d dkBk&dkBk Lks gS

Ikz Uk 8 EkW,k dk D,kk vFkZ gS

Ikz Uk 9 Yk{,k fdLks dgRks gS

Ikz Uk 10 LRkj dks IkfjHkkf"krk dhFTk, \

Ikz Uk 11 Yk{,k fdRkUks IkZkj dk gkBkk gS

Ikz Uk 12 vYIkdkYkhUk Yk{,k fdLks dgRks gS

Ikz Uk 13 nh?kZkYkhUk Yk{,k fdLks dgRks gS

Ikz Uk 14 Lkk/kUk dks IkfjHkkf"krk dhFTk, \

Ikz Uk 15 fUk.kZk IkfØ,kk dk D,kk vFHkIk,k gS

Ikz Uk 16 0,kfDRkXkrk fUk.kZ D,kk gS

Ikz Uk 17 LkEkfngd fUk.kZk fdLks dgRks gS

Ikz Uk 18 fUk.kZk dh IkfØ,kk Eka KkUk dk D,kk EkgROk gS

Ikz Uk 19 fUk.kZk IkfØ,kk ds IkEkq[k LkkskkUkka dk Ok.kBk dhFTk, \

Ikz Uk 20 fdLkh LkEkL,kk dk LkEk/kUk djUks ds fyk, Lkgh mlkk,k dk PkqkOk djRks LkEk,k vkIk

fdUk&fdUk CkrRkka dk /,kkUk j [kks \

- Ikz Uk 21 Xkg O,kOKLFkk Lks D,kk vk'k,k gS
- Ikz Uk 22 mRlkj .k Lks D,kk RkkRlk,kz gS
- Ikz Uk 23 fUkj h{k.kLks D,kk LkEkÖkRks gks
- Ikz Uk 24 ,kkf'kUkk Eka LkEkk,kkT'kUk Lks D,kk vfHkikk,k gS
- Ikz Uk 25 Ekiv,kkæDUk dks IkfjHkkf"krk djks
- Ikz Uk 26 Ikækd dk vFkz fyk[kks
- Ikz Uk 27 XkgO,kOKLFkk Eka LkækBUk dk D,kk EkgROk gS
- Ikz Uk 28 LkkIkf'k Ekiv,kkæDUk D,kk gS
- Ikz Uk 29 Yk{k Lks D,kk vk'k,k gS IkfjHkkf"krk djks
- Ikz Uk 30 Ikjækfjd LRkj Lks D,kk LkEkÖkRks gks
- Ikz Uk 31 HkkSRkd Lkk/kUk dkBk Lks gS
- Ikz Uk 32 O,kfDRkXkrk Lkk/kUkka ds UkkEk fykf[k, \
- Ikz Uk 33 Lkk/kUkka dh XkqkkREkd LkhfEkRkRkk dks LIk"V dh fTk, \
- Ikz Uk 34 LkkEkqkf,kd LkqOK/kk,ks D,kk gS
- Ikz Uk 35 fUk.kzk dks IkfjHkkf"krk dhfTk, \
- Ikz Uk 36 O,kfDRkXkrk fUk.kzk Lks D,kk LkEkÖkRks gks
- Ikz Uk 37 LkkEkf'gd fUk.kzk D,kka EkgROkIkw& gS

Yk?kqUkj h,k Ikz Uk &

- Ikz Uk 1 vk,kkT'kUk dh fok'kSkRkk, j Ckrkkb,ks
- Ikz Uk 2 , d vPNs vk,kkT'kUkdRkkz dh fok'kSkRkk, j Ckrkkb,ks
- Ikz Uk 3 fdLkh Hkh ,kkf'kUkk Eka LkEkk,kkT'kUk dh vkok',kdRkk ds dkj.k Ckrkkb,ks
- Ikz Uk 4 dk,kz fUk,kkT'kUk D,kka vkok',kd gS
- Ikz Uk 5 Xkg O,kOKLFkk Eka Ekiv,kkæDUk dk EkgROk Ckrkkb,ks
- Ikz Uk 6 Ekiv,kkæDUk ds Ikækj Ckrkkb,ks

- Ikz Uk 7 Ikj ákj kXkRk , Oka Ikfj OkRkZk ' khYk LRkjka Eka vBkj CkRkkb, kS.
- Ikz Uk 8 dñN IKeq[k Ikfj Okkfjd Yk{, kka dks LIk"V dhfTk, \
- Ikz Uk 9 Lka Ñfrk Ekv, kka dks fdLk Ikzdkj IkHkkfOkRk djRkh gS.
- Ikz Uk 10 Ikfj Okkfjd Lkk/kukka dk Ok. kZk dhfTk, \
- Ikz Uk 11 EkkUOkh, k Lkk/kukka dk EkgROk LKEÖkkb, kS.
- Ikz Uk 12 Lkk/kukka dks fdLk Ikzdkj IkfRkLFkkfIRk fd, kk Tkk LkdRkk gS.
- Ikz Uk 13 Lkk/kukka ds }kj k vf/kdRkEk LkBkq"V fdLk Ikzdkj IkIRk dh Tkk LkdRkh gS.
- Ikz Uk 14 LkEekqkf, kd LkqOk/kk, j D, kk gS.
- Ikz Uk 15 fuk. kZkka ds Ikj LIkfjd Lkákak dks LKEÖkkb, kS.
- Ikz Uk 16 O, kfDRkXkRk Ok LkEekfgd fuk. kZkka Eka vBkj LIk"V dhfTk, \
- Ikz Uk 17 O, kfDRkXkRk fuk. kZk dh fok' kSkRkk CkRkkb, kS.
- Ikz Uk 18 fUkEukfYkf [kRk dks EkkUOkh, k Ok HkkSRkd Lkk/kukka Eka fokHkkfTRk dhfTk, \ & LKEk, k] #fPk, kk] Kkuk]dkj] LdWk] 'kfDRka
- Ikz Uk 19 Lkj dkjh m | kuk dks Lkj f{kRk j [kUks Eka vkIkdk D, kk, kKkknkUk gS.
- Ikz Uk 20 Lkk/kukka dh LkhEkk, j fdRkUks Ikzdkj dh gkRkh gS.
- Ikz Uk 21 XkgO, kOkLFkk dk vFkz fYk[kdj EkgROk fYk[kkS.
- Ikz Uk 22 Xkg O, kOkLFkk Eka, kKfUkk EkgROkIkwkz gS D, kka.
- Ikz Uk 23 Ekv, k dh fok' kSkRkk fYkf[k, \
- Ikz Uk 24 Yk{, kka dh D, kk fok' kSkRkk gkRkh gS.
- Ikz Uk 25 Yk{, k ds Ikzdkj ka dks LIk"V dj kS.
- Ikz Uk 26 Ekv, k] Yk{, k Ok LRkj dh vkIkLkh Lkákak LIk"V dj kS.
- Ikz Uk 27 ?kj ka Eka fuk. kZk YkSks dh vkOk' , kdRkk D, kka gkRkh gS.

nh?kzmUkj h, k Ikz Uk

- Ikz Uk 1 Xkg Ikákak IkfØ, kk ds fokFHkUk Pkj. kka dh O, kk [, kk dhfTk, \
- Ikz Uk 2 Ekv, kKkdUk ds Ikzdkj Ok mÍs, k fYkf[k, \

- Ikz Uk 3 Xkg 0,kokLFkk dh vkok' ,kdRkk , Oka EkgROk Ckrkkb ,ks
- Ikz Uk 4 0,kokLFkk dh IkfØ,kk ds fokfHKUUK Pkj .k vktkaks 0,kokLkff ,kd v/,k,kUK Eka Ikks k Ikkuks Eka dS,ks Lkgk ,kd gS
- Ikz Uk 5 , d Ikka/kdRkz Eka fdUK&fdUK fok' kSRkkvka dk gkblk vkok' ,kd gS
- Ikz Uk 6 fuk,kak.k Eka LkQYkRkk ds fyk, vkok' ,kd RkROkka dk Ok.kzk dhfTk, \
- Ikz Uk 7 LRkj dh IkfjHkk"kk nBks gg mLkds Ikakjka dk Ok.kzk dfj ,ks
- Ikz Uk 8 LRkja ds Pkpkok Ikj IkHkkOk MkyYks OkYkh dkBk&dkBk Lkh CkrRka gS
- Ikz Uk 9 EkkUOk vkPkj .k dks fuk,kfakRk djUks OkYks IkEkq k Ekw ,kka dk Ok.kzk dhfTk, \
- Ikz Uk 10 Lkk/kukka dh LkEkku ,k fok' kSRkkvka dk Ok.kzk dhfTk, \
- Ikz Uk 11 Lkk/kukka dk Ik,kkkk djRks LkEk ,k fdUK fLk) kkkka dk IkYUk djUk Pkfg, \
- Ikz Uk 12 fuk.kzk IkfØ,kk ds fokfHKUUK Lkkskkukka dh 0,kk [,kk dhfTk, \
- Ikz Uk 13 , d VksVj [kjhnrks LkEk ,k fuk.kzk IkfØ,kk dh fokfHkE vokLFkkvka dks LkEkÖkkb ,ks
- Ikz Uk 14 ,kktkukk dh fokf/k fyk[kdj mlkds Ikakjka dks mnkgj .k LkfgRk LIk"V djks
- Ikz Uk 15 0,kfDRk ds TkhOUk Eka Ekw ,k] Yk{ ,k Ok LRkj dk D ,kk EkgROk gS
- Ikz Uk 16 Ekw ,kka dk OkxkhZj .k dj fokLRkRk TkkUdkjh nks
- Ikz Uk 17 Xkg 0,kokLFkk Eka fuk.kzk dk D ,kk EkgROk gS
- Ikz Uk 18 fuk.kzk IkfØ,kk dks IkkkfokRk djUks OkYks RkROkka dks LIk"V djks
- Ikz Uk 19 fuk.kzk Ykks Eka fokj kskkHk" k mRtUUK gkbls Ikj mLkad LkEkUk djUks ds fyk, Lkpkok na

bdkbz ¾2

¼/½ LkEk ,k vks 'kfDRk dk Ikak

¼k½ dk ,kz LkjYkhdj .k

vFRkYk?kpnRRkj h ,k Ikz Uk &

Ikz Uk 1 LkEk ,k 0,kokLFkk Lks D ,kk vfhkkt ,k gS

Ikz Uk 2 'kfDRk 0,kokLFkk Lks vktk D ,kk LkEkÖkRks gS

- Ikz Uk 3 FkdKUK fdRkUks IkzKj dh gkRkh gS
- Ikz Uk 4 'kkjhfd FkdKUK fdLks dgrks gS
- Ikz Uk 5 'kkjhfd FkdKUK nj djUks ds D,kk mlkk,k gS
- Ikz Uk 6 EkkUfLkd FkdKUK fdLks dgrks gS
- Ikz Uk 7 YkXkRkKj ,d gh IkzKj ds dk,kz djUks Lks D,kk EkgLkLk gkRkk gS
- Ikz Uk 8 dk,kz LkjYkhdj .k Lks vKk D,kk LkEkÖkRks gS
- Ikz Uk 9 Ikskj døj dk fLk) kRk D,kk gS
- Ikz Uk 10 LkEk,k ,Oka 'kfdRk CkPkRk ds Pkkj mlkdj .kka ds UkkEk fykf[k, \
- Ikz Uk 11 fOkfHkUk LknL,kka dks dk,kz CkKvRks LkEk,k fdUk CkRkka dk /,kkuk j [kukk Pkkfg, \
- Ikz Uk 12 fEkDLkj ,Oka XkkbUMj dk fLk) kRk CkRkKb,ks
- Ikz Uk 13 jŸYfTksj dk RkkkEkKUK fdRkUk gkRkk gS
- Ikz Uk 14 fOkJkEk dh vkOk' ,kdRk dCk IkVRkh gS
- Ikz Uk 15 Xkg O,kOkLFkk Eka 'kfdRk O,kOkLFkk dh vkOk' ,kdRk D,kka gkRkh gS
- Ikz Uk 16 dk,kz ds CkhPk Eka fOkJkEk dh vkOk' ,kdRk gkRkh gS D,kka \

Yk?kñÜkj,h,k Ikz Uk &

- Ikz Uk 1 dk,kz LkjYkhdj .k ds D,kk Rkj hds gS
- Ikz Uk 2 FkdKUK dks IkKkfkORk djUks OkkYks D,kk dkjd gS
- Ikz Uk 3 dk,kz dqkYkRk dk dk,kz Ikj D,kk IkKkOk IkVRk gS
- Ikz Uk 4 'kfdRk RkFkk LkEk,k O,kOkLFkk LkkFk LkkFk PkYkRkh gS bLk dFkUk dh Ikq"V dhfTk, \
- Ikz Uk 5 vUkkOk' ,kd fØ,kkvka dks dEk djUks ds Pkkj mnkgj .k nhfTk, \
- Ikz Uk 6 LkEk,k RkFkk 'kfdRk ds CkPkRk dk mlkdj .kka dk D,kk EkgRok gS
- Ikz Uk 7 vOkdk'k dkYk dk Ik,kkKk fdLk IkzKj dj LkdRks gS
- Ikz Uk 8 fOkJkEk dkYk RkFkk vOkdk'k dkYk Eka D,kk vRkj gS
- Ikz Uk 9 dk,kkž dks ØEkOkj djUks ds fyk, fdUk CkRkka dk /,kkuk j [kukk Pkkfg, \

lkz'Uk 10 mfPkRk 'kkjhfd Ekqæk dk,kZ dks dSLks LkjYk CkUkkRkh gS\

lkz'Uk 11 jhRkk LkEk,k lkj vlkUkk dk,kZ lkwjk Ukgaha djRkh A nks LkqÖkk
ds vUkqLkkj dkEk djUks ds fYk, vk'OkkLRk dhfTk,\

lkz'Uk 12 LkEk,k ,kksTkUkk dk EkwY,kkadUk D,kksa vkOk',kd gS\

lkz'Uk 13 jsÝhfTk,ksVj ds YkkHk fYk[kks\

nh?kZmÜkjh,k lkz'Uk &

lkz'Uk 1 LkEk,k ,kksTkUkk CkUkkUks ds fYk, fOkfHkUUK Pkj.k dkSUK&
dh LkEk,k ,kksTkUkk CkUkkb,ks\

lkz'Uk 2 FkdkUk fdRkUks lkzdkj dh gksRkh gS RkFkk FkdkUk nwj d

lkz'Uk 3 dk,kZ LkjYkhdj.k }kjk LkEk,k RkFkk 'kfDRk dh CkPkRk dh
dhfTk,\

lkz'Uk 4 fVllk.kh fYkf[k, &

1 jsfÝfTkjsVj 2 fEkDLkj XkzkabMj

3- fo|qr dsryh 4 fo|qr VksLVj

lkz'Uk 5 lkzs'kj dqdj dk fLk)kaRk CkRkkRks gq, mLkds lkzEkq[k vaX

lkz'Uk 6 lkzR,ksd ?kj Eksa dlkMs /kksUkk ,d nSfUkd dk,kZ gSA bLk lkzfÖ
dk Ok.kZUK dhfTk, fTkLkEksa bLkdh XkfRk Ok dq'kYkRkk Eks

lkz'Uk 7 'kfDRk ds O,k,k ds vUkqLkkj mLks OkXkhZÑRk djks\

bdkbZ& 03

¼v½ Xk`g ,Oka lkfjOkkj

¼Ck½ vkOkkLk LkEkL,kk

lkz'Uk 1 EkdkUk vFkOkk Xk`g dks lkfjHkkf"kRk dhfTk,\

lkz'Uk 2 ?kj Eksa UkhaOk fdLk lkzdkj dh gksUkh Pkkfg,\

lkz'Uk 3 vkOkkLk LkEkL,kk D,kk gS\

lkz'Uk 4 EkdkUk ds fYk, fdLk Rkjg dh HkwfEk mÜkEk gksRkh gS\

lkz'Uk 5 ?kj Eks CkjkEkns dh mlk,kksfXkRkk fYkf[k,\

- Ikz Uk 6 ?kj Eka vkgkRks CkUkkUks dk D,kk YkkHk gS.
- Ikz Uk 7 IkfjOkkj dh LkkEkkU,k IkfjHkk"kk nhfTk, \
- Ikz Uk 8 LkqkDRk IkfjOkkj O,kfDRk ds fkdLkLk Eka dLks Ckk/kd gkRks gS.
- Ikz Uk 9 ,dkdh IkfjOkkj dks IkfjHkkf"krk dhfTk, \
- Ikz Uk 10 EkdkUk dh fLFkFRk dLkh gkSkh Pkkfg, \
- Ikz Uk 11 fdPRk XkkMZk Lks vkIk D,kk LkEkÖkRks gS.
- Ikz Uk 12 Xkg vFokk ?kj Eka Okk,q dk vkOkkXkEkUk dk IkEkdk fdLk Ikdkj gkSkh Pkkfg, \
- Ikz Uk 13 EkdkUk Eka EKYkEkkk , Oka Xkans Ikdkh ds fuk"dkLkUk dh mfPRk O,kOkLFkk D, kka vkOk' ,kd gS.
- Ikz Uk 14 IkfjOkkj ds LokLF,k dk fUkOkLk LFkkUk Lks D,kk LkEkdk gS.
- Ikz Uk 15 Xkg gBkq fn'kk Pk,kUk Lks D,kk vfHkIk,k gS.
- Ikz Uk 16 ?kj Eka Iksk Tkyk dh mfPRk O,kOkLFkk ds fyk, D,kk djUk Pkkfg, \
- Ikz Uk 17 IkfjOkkj dh LkEkTk Eks D,kk vkOk' ,kdRkk gS.
- Ikz Uk 18 ,dkdh IkfjOkkj dk D,kk Lok: Ik gkRkk gS.
- Ikz Uk 19 mÜkEk EkdkUk Lks vkLkd D,kk vk'k,k gS.
- Ikz Uk 20 ?kj Eka mÜkEk Ikdk'k ds fyk, D,kk O,kOkLFkk gkSkh Pkkfg, \
- Ikz Uk 21 LkLdkjka ds fUkEkz,k Eka IkfjOkkj dh D,kk HkFEkd gS.

Yk?kqÜkj h,k Ikz Uk

- Ikz Uk 1 TkUkLk,k dk vkOkLk,k LkEkL,k Lks D,kk LkEkdk gS.
- Ikz Uk 2 IkfjOkkj dk EkgRk LkEkÖkb,k.
- Ikz Uk 3 ?kj Eka mÜkEk Ikdk'k ds fyk, D,kk O,kOkLFkk gkSkh Pkkfg, \
- Ikz Uk 4 ÑfkkEk Ikdk'k ds mÜkEk Lk/kUk dkSk dkSk Lks gS.
- Ikz Uk 5 IkfOkkj ds 'k{kdk dk,kz dkSk&dkSk Lks gS.
- Ikz Uk 6 Xkg Eka dkSk &dkSk Lks dEkjka ds fUkEkz,k dh vkOk' ,kdRkk gkRk gS.
- Ikz Uk 7 CkEd dk fUkEkz,k djRks LkEk,k fdUk &fdUk CkRkka dks nf"VXkRk j [kks.

- Ikz Uk 8 HkjRk ea Xkg LkEkL,kk ds D,kk dkj.k gS
- Ikz Uk 9 IkjOkkj dks LFkk,kh LkL,Fkk D,ka dgk Xk,kk gS
- Ikz Uk 10 LkqkDRk IkjOkkj vIkUs LknL,ka ds fy, LkEkfTkd CkhEk dh Lkfk/kk dsks lknkuk djRkk gS
- Ikz Uk 11 IkjOkkj fdUk&fdUk LkEkfTkd dk,kkz dks LkEkfRk djRks gS
- Ikz Uk 12 , dkdh IkjOkkj dk IkPkYkuk vTkdYk D,ka Ck< jgk gS
- Ikz Uk 13 , dkdh IkjOkkj dk LkEkTk Eka D,kk ,kkknkuk gS
- Ikz Uk 14 IkjOkkj ds TkhOkuk j{kk LkLkLk dk,kz dsk&dsk Lks gS
- Ikz Uk 15 LkqkDRk IkjOkkj vkj , dYk IkjOkkj ea fkdLkRk Cppka dh nks&nks fok'ksRkk, j fykf[k, \
- Ikz Uk 16 'k,kuk d{k dh O,kkLFkk dsLk gkLk Pkfg, \
- Ikz Uk 17 O,kfDRk ds fkdLk Eka LkqkDRk IkjOkkj Ck/kd gS LIk"V djks
- Ikz Uk 18 Ek'khuk dk,kz Ok gLkRkYk dk,kz Eka vBkj LIk"V djks

nh?kzmkj,h,k Ikz Uk &

- Ikz Uk 1 IkjOkkj dks IkjHkkf"Rk djRks gq ml dh EkRkHkk fok'ksRkk, j fykf[k, \
- Ikz Uk 2 IkjOkkj ds IkEk[k dk,kkz dk Ok.kzk dhfTk, \
- Ikz Uk 3 LkqkDRk IkjOkkj fdLks dgRks gS mLkdh fok'ksRkk, j fykf[k, \
- Ikz Uk 4 , dkdh IkjOkkj dks IkjHkkf"Rk djRks gq mLkdh fok'ksRkkvka dk mYYk[k dhfTk, \
- Ikz Uk 5 vkOkLk LkEkL,kk ds IkEk[k dkj.kka dk Ok.kzk dhfTk, \
- Ikz Uk 6 jLkbb?kj Eka fdPkuk XkMzk dk D,kk EkgOk gS bLks fdLk Ikdkj fkdLkRk fd,kk Tk LkdRkk gS
- Ikz Uk 7 Xkg Ok EkdKuk dk Pk,kuk djRks LkEk,k fdUk fdUk CkRka dks/,kkuk Eka j [kuk vkok'kd gS
- Ikz Uk 8 HkEk ds Ikdkj CkRkRks gq ,kg CkRkb,ks fd ?kj CkUkUs ds fy, dsk Lk HkEk LkOkkEk gS dkj.k LkfgRk mkj nhfTk, \
- Ikz Uk 9 , dkdh IkjOkkj dh YkHk Ok gkFuk,ka dks CkRkb,ks

- Ikz Uk 10 LkqkØRk IkfjØkj dh YkkHk Ok gkfUk_ka dk Ok. kØk dhfTk, \
- Ikz Uk 11 vkØkLkh_ k LkEkL_ kk Lks fUKIKVUks ds fYk, Øksk Lkh _kksTkuuk, j fØ_ kkfUØRk dh XkbZ Fkh\
- Ikz Uk 12 fLYkbbZ Ek' khUk ds YkkHk fYk [kks]
- Ikz Uk 13 dIKMka dk Ukkik YkØks ds YkkHk fYk [kks]
- Ikz Uk 14 dIKMk dkVUks ds fLk) kØka dk Ok. kØk djks
- Ikz Uk 15 dIKMk dkVUks ds fUk_ kEk fYk [kks]
- Ikz Uk 16 LkØkØkUK dks IkfjHkkf"krk dj ØL«k fUkEkZ. k Eka LkØkØkUK ds IkØkjka dk mYYks [k djks]
- Ikz Uk 17 fVIlk. kh fYk [kks]
- 1 ØL«kka Eka Yk_ k
  - 2 ØL«kka Ikj vkd" kZ k dæ
  - 3 vUkw IKRkk A

bdkb& 4

¼½ IkfjØkfjd vk_ k] Ø_ k_ k] ØkTkV

¼k½ Ø_ k _kk [kjhnkjh djUk

¼L½ ØkØRk , Øka fØfUk_ kksk

vFRkYk?kØkØkj h_ k Ikz Uk

- Ikz Uk 1 IKR_ k{k vk_ k fdLks dgRks gS
- Ikz Uk 2 vIKR_ k{k vk_ k Lks D_ kk vfHkIk_ k gS
- Ikz Uk 3 fgLkØk j [kUk D_ kks vkØk' _kd gS bLdk EkgØk ØRkkb_ kA
- Ikz Uk 4 ØkTkV dh IkfjHkk"kk nhfTk_ kA
- Ikz Uk 5 vk_ k RkFk Ø_ k_ k Eka LkØkØkUK dLks Ykk LkdRks gS
- Ikz Uk 6 vIKR_ k{k ØkLØkØkd vk_ k ds dkØZ nks mnkj. k ØRkkb_ kA
- Ikz Uk 7 vIKR_ k{k vk_ k ds nks LkØkUK ØRkkb_ kA
- Ikz Uk 8 cpr dh IkfjHkk"kk nhfTk_ kA
- Ikz Uk 9 fØfUk_ kksk Lks D_ kk vfHkIk_ k gS

- Ikz Uk 10 Ckŕd Eka [kkRkk [kkykUks ds fyk,ks dEk Lks dEk fdRkUkh jkf'k TKEkk djUkh IkMRkh gŕ
- Ikz Uk 11 Pkŕd Ckŕd fdLks dgRks gŕ
- Ikz Uk 12 jŕ[kkfdRk Pkŕd Lks D,kk vfHkIk, k gŕ
- Ikz Uk 13 Ckŕd Eka [kykUks OkkYks [kkRkks ds UkkEk CkRkkb, kŕ
- Ikz Uk 14 Ikfj Okj dks fdLk Ikŕkj dk CkTKV CkUkkUkk Pkkfg, ks
- Ikz Uk 15 vIkfRkf"BRk Pkŕd D,kk gkBkk gŕ
- Ikz Uk 16 Pkŕd Ckŕd Ykks ds fyk,ks [kkRks Eka dEk Lks dEk fdRkUkh jkf'k gkŕkh Pkkfg, kŕ
- Ikz Uk 17 LkEkKU, k HkfoK" ,k fuKf/k ,kŕTKUkk fdUk dEkPkkfj, kka ds fyk,ks gŕ
- Ikz Uk 18 HkfoK" ,k fuKf/k ,kŕTKUkk fdRkUks Ikŕkj dh gkŕkh gŕ
- Ikz Uk 19 HkfoK" ,k fuKf/k Eka /kUk TKEkk djUks ds nks YkkHk fyk [kka \
- Ikz Uk 20 fgLkkCk fdRkkCk j [kUks dh dkŕk Lkh fOkf/k, kk; gŕ
- Ikz Uk 21 vk, k D, kka vfTkRk dh TkRkh gŕ
- Ikz Uk 22 O, k, k Lks D, kk vk' k, k gŕ
- Ikz Uk 23 fuK/kkŕj Rk O, k, k dkŕk Lks gŕ
- Ikz Uk 24 CkTKV Lks D, kk vfHkIk, k gŕ
- Ikz Uk 25 fgLkkCk j [kUkk EkgrOkIkwz D, kka gŕ
- Ikz Uk 26 jkŕM Ckgh dh D, kk mlk, kksXkRkk gŕ
- Ikz Uk 27 CkPRk Lks D, kk vfHkIk, k gŕ
- Ikz Uk 28 ØŕMV dkMZ Lks D, kk LkEkŕRks gŕ
- Ikz Uk 29 ,kUkV VLV vkŕD bŕM, kk D, kk gŕ

Yk?kŕŕkjh, k Ikz u

- Ikz Uk 1 IkR, k{K RkFkk vIkR, k{K vk, k Eka vURkj LIk"V dhfTk, ks A
- Ikz Uk 2 CkTKV ds Ikŕkj CkRkkb, kŕ
- Ikz Uk 3 , ŕTKYk ds CkTKV dh [kkfEk, kka CkRkkb, kŕ

- Ikz Uk 4 IkfjOkfjd vk,k Ck<kUks ds dkbz Pkkj mlkk,k CkRkkb,ka
- Ikz Uk 5 [kjhnkj ds lkdj CkRkkb,ks A
- Ikz Uk 6 CkTKV dk EkgROk LkEkÖkkb,ks A
- Ikz Uk 7 dSk Ckpd Lks D,kk YkkHk gS
- Ikz Uk 8 UKkEk{k Ok Tkkk{k Lks D,kk vfHkk,k gS
- Ikz Uk 9 IkfjOkfjd TkhOk PkØ Eka Okf) dh vOkLFkk Eka /kUk dh Ekkk Ck<Uks ds dkj .k CkRkkb,ka
- Ikz Uk 10 IkfjOkj dh vk,k dks Ck<kUks ds fyk,ks vf' kfk{kRk EkgYkk dS,ks Lkg,kkk dj LkdRk gS
- Ikz Uk 11 ?kj ds [kPKZ dk C,kkj j [kUks ds Pkkj YkkHk CkRkkb,ka
- Ikz Uk 12 Okgd Pksd RkFkk js[kkdkRk Pksd Eka D,kk vURkj gS
- Ikz Uk 13 CkUkSkLRk CkhEkk ,kkSTkUk D,kk gS
- Ikz Uk 14 CkPkRk ds YkkHk CkRkkb,ka
- Ikz Uk 15 Ckds Lks /kUk fukdkYkUks dh fok/kh fykf[k,ka
- Ikz Uk 16 Mkd?kj Eka [kkRk [kk/kUks dh fok/kh CkRkkb,ka
- Ikz Uk 17 CkPkRk [kkRk D,kk gkRk gS
- Ikz Uk 18 TkhOk CkhEkk IkfYkLk [kjhnUks ds YkkHk CkRkkb,ka
- Ikz Uk 19 vk,k ds fokHkUk lkdjka dks LIk"V djks
- Ikz Uk 20 CkTKV CkUkdj O,k,k djUk YkkHkkn gS LIk"V djks
- Ikz Uk 21 fgLkkCk fdRkCk j [kUk EkgROkIkkz gS D,ka
- Ikz Uk 22 [kjhnkj ds lkdj fyk[kk
- Ikz Uk 23 IkfjOkfjd vkOk' ,kdRkka dk Okkhdj.k djks
- Ikz Uk 24 LkkRkfgd vkj EkkfLkd O,k,k fdkM djUks ds fyk, Rkfykd RkSkj djks
- Ikz Uk 25 CkPkRk dks IkkkfokRk djUks OkYks dkjdka dh TkkUkdjh nk

nh?kzUkj,h,k Ikz Uk

- Ikz Uk 1 IkfjOkfjd vk,k vkj O,k,k dk vfKz Ok lkdj CkRkkb,ka

- Ikz Uk 2   ,kfn [kPKZ vk,k Lks vf/kd gS Rkks [kPKZ dk fdLk Ikzkj dEk fd,kk Tkk LkdRkk gS
- Ikz Uk 3   IkfjOkkj ds CkTKV dks IkHkkfOKRk djUks OkkYks dkjd dksk&dksk Lks gS
- Ikz Uk 4   CkTKV Eka O,k,k ds fokfhkÉ Eknka dh O,kk[,kk dhFTk,kA
- Ikz Uk 5   [kjhnkj dh djRks LkEk,k /,kkUk j [kUks ,kkk,k CkRks dksk Lkh gS
- Ikz Uk 6   , d IkfjOkkj dh EkkfLkd vk,k nLk gTkkj : Ik,ks gSbLk IkfjOkkj dk EkkfLkd CkTKV CkUkkb,k
- Ikz Uk 7   CkPRk ds D,kk YkHk gS fokLRkkj Lks FYkf[k,ks A
- Ikz Uk 8   fokfhkÉ CkHkk IkfYkfLk,kka dk Lkfkdk Eka Ok.kzk dfj,kA
- Ikz Uk 9   Pkd fdRkUks Ikzkj ds gS\ Ok.kzk dhFTk,kA
- Ikz Uk 10   jk"Vh,k CkPRk Ik«k D,kk gS fokLRkkj Ikzkd LkEkÖkkb,kA
- Ikz Uk 11   vkikds fIKRk vk,kdj NW dk YkHk mBkUks ds FYk,ks /kUk dk fokfUk,kkkk djUk PkkgRks gS mUgs Lkj f{Rk fUkksk ds nks mlk,k LkEkÖkk,ks RkFkk IkR,kd ds nks vFRkfj DRk YkHk Hkh CkRk, A
- Ikz Uk 12   IkfjOkkfjd CkTKV CkUkkUks ds fokfHUk Pkj.k FYk[kdj vIKUs IkfjOkkj ds FYk, CkTKV RkSkkj djks
- Ikz Uk 13   IkfjOkkfjd vk,k dks IkHkkfOKRk djUks OkkYks dkjdka d h TkkUkdjh nks
- Ikz Uk 14   O,k,k fdUk dkjdka Lks IkHkkfOKRk gkRk gS
- Ikz Uk 15   CkTKV CkUkdj O,k,k djUks Lks D,kk YkHk gkRks gS
- Ikz Uk 16   vkik vIKUs ?kj dk fgLkkCk fdRkCk dS,ks j [kks
- Ikz Uk 17   , d IkfjOkkj dh EkkfLkd vk,k 15]000 : Ik,ks gS RkFkk mLkEka , d IkfRk IkRUh Ok nks CkYkd gS dk EkkfLkd CkTKV CkUkkvks
- Ikz Uk 18   fokfUk,kkkk dgk dgk fd,kk Tkk LkdRkk gS fokLRkk TkkUkdjh nks
- Ikz Uk 19   Ckd Eka [kRk [kks/kUks dh fokf/k FYk[kdj /kUk dk O,kkgkj djUks dh fokf/k FYk[kks
- Ikz Uk 20   fVIk.kh FYk[kks
- 1   ,kUkVÉk
  - 2   Hkfk" ,k fokf/k ,kkskUk
  - 3   jk"Vh,k CkPRk LkfvIQdV

bdkb75

v& HkksTkuK , Oka LOkLFk,k

Ck& HkksT,k LkEkngks dk OkXkhZdj .k

vFRk Yk?kpnUkj h,k

Ikz Uk 1 HkksTkuK 'kj hj ds fYk,ks D,kka vkOk' ,kd gS

Ikz Uk 2 HkksTkuK dks IkfjHkkf"krk dhFTk,kA

Ikz Uk 3 Lkj {kkREkd HkksT,k IknkFkz fdLks dgRks gS

Ikz Uk 4 mTtkz nBks OkkYks IkkSkd RkROka ds UkkEk Ckrkkb,kA

Ikz Uk 5 IkkSkd RkROk fdLks dgRks gS

Ikz Uk 6 v.Mk EkkLk EkNYkh fdLk IkZkj ds vkgkj gS bukEka dkOk Lkk IkkSkd RkROk Ikk,kk TkkRkk gS

Ikz Uk 7 HkksTkuK EkkUfLkd RkUkkOk dks dEk djRkk gS dLks \

Ikz Uk 8 LOkLF,k dh IkfjHkk"kk fYkf[k,kA

Ikz Uk 9 LOkLFk 'kj hj Eka LOkLFk EkfLRkf"d jgRkk gS LIk"V dhFTk,kA

Ikz Uk 10 vk/,kkfREkd LOkLFk,k fdLks dgRks gS

Ikz Uk 11 IkWkZ LOkLFk,k dh fLFkFRk D,kk gS \

Ikz Uk 12 gjh IkUskZkj LkfCTk,kka Eka dkOk Lkk [kfUkTk YkOk.k Ikk,kk TkkRkk gS

Yk?kpnUkj h,k Ikz Uk

Ikz Uk 1 'kj hj Eka HkksTkuK ds 'kkjhfd dk,kz D,kk gS \

Ikz Uk 2 HkksTkuK dk mLkds dk,kkZ ds vk/kkj Ikj OkXkhZdj .k dhFTk,ks A

Ikz Uk 3 ÅTtkz nBks OkkYks RkROka dk ÅTtkz EkkUk Ckrkkb,kA

Ikz Uk 4 fUkEkkZ kd RkROk D,kk gS ,kg 'kj hj Eka D,kk dk,kz djRks gS

Ikz Uk 5 mTtkz dk mlk,kkZk 'kj hj Eka fUkjURkj gS LIk"V dhFTk,kA

Ikz Uk 6 IkWkZ LOkLFk,k dh fLFkFRk D,kk gS \

Ikz Uk 7 'kkjhfd vLOkLFkRkk Lks EkkUfLkd vLOkLFkRkk mRiké gkRkh gS mnkgj .k nhFTk,kA

- Ikz Uk 8 EkkUkFLkd LOkkLF,k ds fckUkk LkEkkfTk d LOkkLF,k IkkIRk djUkk vLkEHkOk gA mnkgj .k ndlj LIk"V dhfTk,kA
- Ikz Uk 9 Hkkst'kUk Ek&kh HkkOk dks fdLk Ikdkj Ck<hRkk gS
- Ikz Uk 10 Hkkst'kUk 'kkjhfjd fØ,kkvka dks fdLk Ikdkj fUk,k&<kRk djRkk gS
- Ikz Uk 11 Lkj {kkREkd Hkkst',k IknkFkkz ds UkkEk CkRkkb,ks \
- Ikz Uk 12 Hkkst'kUk ds mlkFLFRk Ikk'skd RkRok fdRkUks Ikdkj ds gkRks gS
- Ikz Uk 13 IkkfIRk ds L<kkRk ds vk/kkj Ij Hkkst',k IknkFkkz dk OkXkhzj .k djks
- Ikz Uk 14 &&ds vUkk,kkj Hkkst',k LkEkogka dk OkXkhzj .k djks \

nh?kz mÜkj h,k Ikz Uk

- Ikz Uk 1 HkkT'kUk ds dk,kkz dks fOkLRkkj Ikkz d LkEkÖkkb,kA
- Ikz Uk 2 dk,kkz , Oka Ikk'skd RkRokka ds vk/kkj Ij Hkkst'kUk ds OkXkhzj .k dks LkEkÖkkb,kA
- Ikz Uk 3 Hkkst'kUk dk EkUkk&S<kfUkd EkgRok LIk"V dhfTk,kA
- Ikz Uk 4 Hkkst'kUk ds LkEkkfTk d dk,kz dks LkEkÖkkb,ks A
- Ikz Uk 5 Hkkst'kUk ds vkffkd EkgRok Ij fvIik.kh fykf[k,kA
- Ikz Uk 6 mÜkEk LOkkLFk,k ds D,kk Yk{k.k gS
- Ikz Uk 7 LkEkkfTk d LOkkLFk,k Ij fvIik.kh fykf[k,kA
- Ikz Uk 8 vEk'sj dk dh Uks kUkYk fj LkPkz dkmFULkYk ds vUkk,kkj OkXkhzIRk Hkkst',k LkEkogka dh fOkLRkRk O,kk [,kk dhfTk,kA
- Ikz Uk 9 **I.C.M.R.** ds vUkk,kkj Hkkst',k IknkFkkz dk OkXkhzj .k LkEkÖkkb,kA
- Ikz Uk 10 LOkkLF,k ds fOkfHkUk vk,kkEkka dh fOkLRkRk TkkUkdjh nks

bdkbz 6

Ekyk Hkkst',k LkEkog

vFRkYk?kpnÜkj h,k Ikz Uk

- Ikz Uk1 Xksgyv Eka Ikk,ks TkkUks OkkYks IkkS/hUk dk UkkEk CkRkkb,kA
- Ikz Uk 2 Xksgyv Eka Ikk,kkh TkkUks OkkYkh PkkS Ij dkskks Lks CkUkh Ij Rk dks gEk D,kk dgRks gS

- Ikz Uk 3 EkDds Eka Ikk,ks TkkUks OkkYks IkkS/huk dk UkkEk Ckrkbb,ka
- Ikz Uk 4 nkYkka Ok QfYk,ka Eka vURkj Ckrkbb,ka
- Ikz Uk 5 vadg .k dh IkfØ,kk ds fYk,ks fdrkUks RkkIkØEk dh vkOk' ,kdrkk gkrkh gS
- Ikz Uk 6 nmk Eka Ikk,ks TkkUks OkkYks IkkS/huk dkØk & dkØk Lks gS
- Ikz Uk 7 nmk Eka dkCkkjkbMS/ fdLk : Ik Eka Ikk,kk TkkRkk gS
- Ikz Uk 8 fLdEk fEkYd fdLks dgRks gS
- Ikz Uk 9 EkD [kuk Ok ?kh Eka OkLkk dh Ekk«kk dk Ikrk'krk Ckrkbb,ka
- Ikz Uk 10 LkfCTk,ka Eka Ikk,kh TkkUks OkkYkh Xku/k fdLk dEIkkmUM ds dkj .k gkrkh gS \
- Ikz Uk 11 EkSYkULk D,kk gS \
- Ikz Uk 12 v .Ms Eka Ikk,ks TkkUks OkkYks IkkS/huk dk UkkEk Ckrkbb,ka
- Ikz Uk 13 ekLkYk IknkFkkz Eka dkØk & dkØk Lks IkkS/huk Ikk,ks TkkRks gS
- Ikz Uk 14 EkkLk dks jkk Iknkuk djUks OkkYks fikXkEkV/Lk dk UkkEk Ckrkbb,ka
- Ikz Uk 15 EkkLk dks IkdUks Ij IkkS/huk Eka gkbls OkkYks Ikfj OkRkØk dk UkkEk Ckrkbb,ka
- Ikz Uk 16 D,kkk 'kkkj fdLks dgRks gS
- Ikz Uk 17 'khjk D,kk gS \
- Ikz Uk 18 djk EkYkkbTks kuk IkfØ,kk D,kk gS
- Ikz Uk 19 fEkJh Ok 'kDdj Eka vURkj LIk"V dhfTk,ka
- Ikz Uk 20 dksdks Ok PkdYks/ Eka vURkj LIk"V dhfTk,ka
- Ikz Uk 21 fEkPkz dk YkkYk jkk mLkEka mlkLFkrk fdUk fikXkEkV/ dh mlkLFkrk ds dkj .k gkrkk gS
- Ikz Uk 22 YkgLkqk Eka Ikk,kh TkkUks OkkYkh Rkh [kh Xkzk mLkEka fdLk IknkFkz dh mlkLFkrk ds dkj .k ns [kh TkkRkh gS
- Ikz Uk 23 Ekfjk LIkkbLk dgs TkkUks OkkYks EkLkkyks dkØk&dkØk Lks gS
- Ikz Uk 24 [kkUks ds fYk,ks mlk,kkkk Eka Ykk,ks TkkUks OkkYks OkLkk Ok RkYk fdLk : Ik Eka gkrkk gS
- Ikz Uk 25 OkLkh,k vEYkka ds vk/kkj Ij OkLkk dks gEk fdrkUks HkkXkka Eka CkkV Lkdrks gS
- Ikz Uk 26 fgMUk QS/ fdLks dgRks gS

- Ikz Uk 11 nřk İkkOkMj dİks ÇUKk, k TkkRkk gS \
- Ikz Uk 12 nřk ds LkđkBUk Eka fokfhkÉRkk dk dkj .k ÇRkkb, kA
- Ikz Uk 13 , Xk , kksd dh jPkUkk dk Ok. kđk dhfTk, kA
- Ikz Uk 14 v. Ms dks YkhOkFUKđk , TkđV ds : İk Eka fdUk&fdUk PkhTkka Eka bLRkEkkyk fd, k TkkRkk gS
- Ikz Uk 15 EkNYkh dk mUkds mlkFLFRk OkLkk ds vk/kkj İkj OkXkhđj .k dhfTk, kA
- Ikz Uk 16 EkNYkh dk İkkPkUk Ekkđk dh mlkđkk Tkynh D, kka gkRkk gđ
- Ikz Uk 17 v. Ms dh LkjPkUkk dk UkkEkđđRk fPk«k ÇUKkb, kA
- Ikz Uk 18 ÇkbfUMđk Ok dksVđk , TkđV ds : İk Eka v. Mk fdLk İkđkj dk, kz djRkk gS
- Ikz Uk 19 EknkđđghUk Ok EknkđđOkfgUk İkđk İknkFkkđ dh Lkđkh ÇUKkb, ks A
- Ikz Uk 20 LkkđV fMĐLk D, kka gS
- Ikz Uk 21 dkđks fdLks dgrks gS
- Ikz Uk 22 EknkđđkđRk İkđk İknkFkkđ ds vf/kd ml, kđk Lks ' kjhj İkj gkđks OkkYks İkđkkOk dks Lİk"V dhfTk, kA
- Ikz Uk 23 Pkk, k ds İkđkj ÇRkkb, kA
- Ikz Uk 24 ' kDđj ds fokfhkÉ İkđkjka dks Lİk"V dhfTk, kA
- Ikz Uk 25 Lkk/kukka ds vk/kkj İkj OkLkk dk OkXkhđj .k dhfTk, kA
- Ikz Uk 26 gkbMđSTkUks kUk fdLks dgrks gđ
- Ikz Uk 27 EkLkkYkka dk HkkTkUk Eka EkgRok LkEkÖkkb, kA
- Ikz Uk 28 Xkđjv dk LkđkBUk Ok İkkđk. k Ekđ, k fyk[kks
- Ikz Uk 29 EkkUkOk HkksTkUk Eka vUkkTk dk D, kka EkgRok gS
- Ikz Uk 30 nkYkka ds İkkđkđ Ekđ, kka dh TkkUkđkjh nks
- Ikz Uk 31 Nđkk Ok İkUkhj ÇUKkUks dh fokf/k fyk[kđj nkskka Eka vđkj fyk[kks \
- Ikz Uk 32 LkfçTk, kka dk İkkđk. k Ekđ, k fyk[kks
- Ikz Uk 33 fokfhkUk İkđkj ds Ekkđk dh TkkUkđkjh nks

Ikz Uk 34 D,kk dkj.k gSfd EkNYkh dk lkkPkUk EkkkLk dh vlk\$kkÑRk TkYnh gks TkkRkh gS
nh?kz mÜkj_h,k Ikz Uk

Ikz Uk 1 Xksjyv dh jPkUkk dk fPk«k LkfgRk Ok.kkZk dhfTk,kA

Ikz Uk 2 lkkj CkkbBYM jkbLk fdLks dgrks gS

Ikz Uk 3 Xksjyv dk LkzkBUk Ok lkk\$sk.k EkW,k CkRkkb,kA

Ikz Uk 4 PkkOkYk ds lkdj LkEkÖkkb,kA

Ikz Uk 5 vUkTkka ds mlk,kkzk lkj fvllk.kh fykf[k,kA

Ikz Uk 6 v«lj.k lkfØ,kk dks LkEkÖkkb,ks A

Ikz Uk 7 nkYkka ds LkzkBUk Ok lkk\$sk.k EkW,k ds Ckkj's Eka CkRkkb,kA

Ikz Uk 8 nvlk ds lkdjka dk Ok.kkZk dhfTk,kA

Ikz Uk 9 nvlk Lks CkUks fokfhkÉ lknkFkkz ds Ckkj's Eka CkRkkb,kA

Ikz Uk 10 LkfCTk,kka dk OkXkhzj.k mUkds jzk ds vk/kkj lkj dhfTk,kA

Ikz Uk 11 QYkka dk OkXkhzj.k Ok LkzkBUk LkEkÖkkb,kA

Ikz Uk 12 LkfCTk,kka dk OkXkhzj.k mUkEka lkk,ks TkkUks OkYks lkk\$skd RkRokka , Oka TkYkka k ds vk/kkj lkj dhfTk,kA

Ikz Uk 13 v.Ms ds LkzkBUk Ok lkk\$skd EkW,k dk OkXkhzj.k dhfTk,kA

Ikz Uk 14 v.Ms lkj lkd fØ,kk ds lkkkkOk dk Ok.kkZk dhfTk,kA

Ikz Uk 15 dkQh ds LkzkBUk Ok lkk\$sk.k EkW; dh 0,kk[k,k dhfTk,kA

Ikz Uk 16 EknkdZghUk lsk lknkFkkz dh LkRkh CkUkRks gqks Pkk,k dh fOkLRkRk fOkOkBkUkk dhfTk,kA

Ikz Uk 18 mÜkTkd lsk lknkFkkz ds vR,kkf/kd lzk,kk Lks 'kj hj lkj gkbls OkYks lkkkkOk dks Lk"V dhfTk,ks A

Ikz Uk 19 HkkjRk Ok"lz Eka lkk,ks TkkUks OkYks lkekq[k EkLkkykka lkj fvllk.kh fykf[k,kA

Ikz Uk 20 OkLk dk OkXkhzj.k LkEkÖkkb,kA

Ikz Uk 21 OkLk dk LkzkBUk Ok lkk\$sk.k EkW,k CkRkkb,kA

Ikz Uk 22 Tokj CkTkjk dk vkgkj Eka D,kk EkgRok gS

- Ikz Uk 23 EkDdk ds lkkSkd EkW ,kka dh TkkUkdjh Ok mlk ,kkSkRkk fyk [kks
- Ikz Uk 24 vUkTk dks fdUk fdUk : Ikka Eka vkgkj Eka 'kkfEKYk fd ,kk Tkk LkdRkk gS
- Ikz Uk 25 fVllk.kh fyk [kks&
- 1 lkkWOkkbYM jkbLk
  - 2 lkkWYk'k fd ,kk gYk PkkkYk
  - 3 OkkbYM jkbLk
- Ikz Uk 26 vadj .k dh fokf/k fyk [kdj mLkds YkkHk fyk [kks
- Ikz Uk 27 nWk ds lkkSkd EkW ,kka dh TkkUkdjh nks
- Ikz Uk 28 lkkSkd RkRokka ds vk/kkj Ikj LkfCTk ,kka dk OkXkhZj .k djks
- Ikz Uk 29 vAs dk UkkEkkadRk fPkak OkkKdj jPkUk fyk [kks
- Ikz Uk 30 EkkLk ds lkkSkd EkW ,k fyk [kdj lkdUks Lks mLk Ikj D ,kk lkkHkOk lkmRkk gS fyk [kks
- Ikz Uk 31 Ek/kkZkZkP Rsk lknkFkkZ dk OkXkhZj .k djds mUkds lkkSkd EkW ,k fyk [kks
- Ikz Uk 32 fVllk.kh fyk [kks&
- 1 Pkk ,k
  - 2 dkkDh
  - 3 LkkqV fMDLk A
- Ikz Uk 33 EkLkYkka dk OkXkhZj .k mUkds dk ,kZ fykf [k, \
- Ikz Uk 34 'kDdj] XkqM Ok 'kgn dh O ,kk [,kk dhfTk, \

bdkb7

fLkYkkbZ , Oka d<kbZ

vFRkYk?qk mUkj h ,k Ikz Uk

- Ikz Uk 1 fLkYkkbZ Ek' khUk fdRkUks lkdKj dh glBkh gS
- Ikz Uk 2 Ek' khUk Lks D ,kk YkkHk gS
- Ikz Uk 3 UkhfMYk lYkS/ D ,kk gS
- Ikz Uk 4 Ek' khUk Eka RkS'k D ,kks Mkykk TkkRkk gS

- Ikz Uk 5 jQw dCk dh TkkRkh gS
- Ikz Uk 6 Ikhdks fdLkLks dh TkkRkh gS
- Ikz Uk 7 LIkYk fIKUk D,kk gS
- Ikz Uk 8 UkkIk dk D,kk EkGRok gS
- Ikz Uk 9 UkkIk YkSkS OkkYks O,kfDRk dks UkkIk nSkS OkkYks O,kfDRk ds fdLk vkj [kMs gkSkk Pkkfg,ks
- Ikz Uk 10 IkSkj Iks/UKZ fdLks dGRks gS
- Ikz Uk 11 OkL«k dk LkSn,kz fdLk Ikj fUKHkj djRkk gS
- Ikz Uk 12 dQMs O,kfDRk dk UkkIk YkSkS LkEk,k fdLk PkHtk dk /,kkUk j [kUkk Pkkfg,ks
- Ikz Uk 13 vUkSkkPkkfjd LkURkYkUk fdLks dGRks gS \
- Ikz Uk 14 PkS vkj /kkjhmj OkL«kka Ikj Iks/UKZ fCkNkRks LkEk,k vf/kd LkOk/kkUkh dh vkOk' ,kdRkk D,ka gkRkh gS
- Ikz Uk 15 Nks/s Ok Ekks/s O,kfDRk,ka dk UkkIk YkSkS LkEk,k fdUk CkRkka dk /,kkUk j [kUkk Pkkfg,ks
- Ikz Uk 16 OkcYks ds fYk,ks dkSk&dkSk Lks UkkIk fYk,ks TkkRks gS
- Ikz Uk 17 Ikk,kTkkEkk ds fYk,ks dkSk&dkSk Lks UkkIk YkSkk vkOk' ,kd gS
- Ikz Uk 18 dIkMk dkVRks LkEk,k fdUk CkRkka dks /,kkUk Eka j [kUkk vkOk' ,kd gS
- Ikz Uk 19 dIkMg dk PkSkkOk fdLk IkSkj djUkk Pkkfg,ka
- Ikz Uk 20 fLkYkbbz djRks LkEk,k fdUk CkRkka dks /,kkUk Eka j [kUks Lks dIkMk LkHnj fLkYkRkk gS
- Ikz Uk 21 gLRkdYk Lks D,kk LkEkOkRks gks mnkgj .k LkfgRk fYk [kks
- Ikz Uk 22 dIkMs ds vUkSkkIKUk Lks D,kk RkRk,kz gS
- Ikz Uk 23 OkL«kka Eka Yk,k Lks D,kk RkRk,kz gS
- Ikz Uk 24 MRfIVk Lks D,kk LkEkOkRks gka
- Ikz Uk 25 MRfIVk djRks LkEk,k fdUk CkRkka dks /,kkUk Eka j [kk TkkUk vkOk' ,kd gS
- Ikz Uk 26 IkSkj Iks/UKZ Lks D,kk LkEkOkRks gks
- Ikz Uk 27 OkcYks ds fYk, dkSk dkSk Lks UkkIk YkSkk vkOk' ,kd gS
- Ikz Uk 28 Ikk,kTkkEkk dk Ik,kkk dCk fd,kk TkkUk Pkkfg, \

Yk?kqñUkj h,k Ikz Uk

- Ikz Uk 1 /kkXkk VwUks ds D,kk LkkEkkU,k dkj .k gS
- Ikz Uk 2 FkM Vb' kuk fMokkbTkj ds dk,kz fyk[kkA
- Ikz Uk 3 gkFk vkj Ek' khuk ds dk,kkz Eka D,kk vURkj gS
- Ikz Uk 4 LkbpZ VwUks ds D,kk dkj .k gS
- Ikz Uk 5 fLkYkkbz dk Vkadk Nw&Nw dj D,kka vkrkk gS
- Ikz Uk 6 jQw , Oka IksUn Eka D,kk vURkj gS
- Ikz Uk 7 fLkYkkbz Ek' khuk Eka Hkkjhuk ds nksk dks fdLk IkzUkj nj djkkks
- Ikz Uk 8 fLkYkkbz Ek' khuk dks <ddj D,kka j[kukk Pkkfg,ks
- Ikz Uk 9 Iksj Iks/UkZ fdRkUks IkzUkj dk gkRkk gS
- Ikz Uk 10 Iksj Iks/UkZ CkUkkUks ds Ekq,k fuk,kek dkBk Lks gS
- Ikz Uk 11 MRfja/Xk dh fok/kh Ckrkkb,ks
- Ikz Uk 12 vkUkkkfkRkd Ukkik Lks D,kk YkkHk gS
- Ikz Uk 13 OkL«k dk vUkkkkkUk D,kka vkOk' ,kd gS
- Ikz Uk 14 dIkMk dkVUks Lks Ikz /kkbkk D,kka vkOk' ,kd gS
- Ikz Uk 15 Uki Ykks ds dkbZ Pkj LkkEkkU,k fuk,kek Ckrkkb,ka
- Ikz Uk 16 MRfja/Xk dk D,kk EkgRk gS
- Ikz Uk 17 , d Lkns Ykd dh MRfV CkUkkb,ka
- Ikz Uk 18 Ikk,kTkkEka ds fyk,ks dIkMk fdLk Uki Lks fyk,kk TkkRkk gS
- Ikz Uk 19 vLRkj dk Ikzkkk dCk djUkk Pkkfg,ks
- Ikz Uk 20 fLkYkkbz ds IkgYks Lkhkh HkkXkka dks dPPk D,kka djRks gS
- Ikz Uk 21 OkL«kka Eka vkd"Kz k fCUnq dk D,kka j[kk TkkRkk gS
- Ikz Uk 21 fLkYkkbz Ek' khuk ds IkzUkj ka dk Ok. kzk djks
- Ikz Uk 22 e' khu dh nq[khky ds fu; e fy[kkA
- Ikz Uk 23 d<kbZ ds fyk, Nkik Ykks LkEk,k fdUk Ckrkkka dk /,kkuk j[kukk vkOk' ,kd gS

- Ikz Uk 24 fLkYkkbz Ek' khUk Lks fLkYkkbz djRks LkEk,k fLkYkkbz VWUks ds dkj .k fYk[kks,
- Ikz Uk 25 fLkYkkbz djRks LkEk,k dIkMs dk /kkkk D,kka [khPkRkk gS
- Ikz Uk 26 OkL«k fUkEkz k Eka LkRkYkUk dk EkgROk LIk"V djks
- Ikz Uk 27 dIkMk Ikj UkEkkk mRkkjUks dh fOkf/k fYk[kks,

nh?kz mUkj h,k Ikz Uk

- Ikz Uk 1 fLkYkkbz Ek' khUk ds EkgROkIkWkz Ikq'kkz dk fOkLRkkj Ikq'kd Ok. kZk dhfTk,kA
- Ikz Uk 2 fLkYkkbz Ek' khUk Eka dkSk&dkSk Lkh [kj kfc,kka vk LkdRkh gS mUga vkk fdLk Ikdkj nij djks \
- Ikz Uk 3 fLkYkkbz Ek' khUk }kj k CkUkUks OkYks fOkfHkÉ Vkaдка dk Ok. kZk dhfTk,kA
- Ikz Uk 4 jQw dh D,kk mlk,kkSkRkk gS ,kg fdLk Ikdkj Lks dh TkkRkh gS
- Ikz Uk 5 gkFk Ok Ek' khUk ds dk,kz Eka D,kk vURkj gS
- Ikz Uk 6 fOkfHkÉ vkkka ds UkkIk YkSk dh fOk/kh dk Ok. kZk dhfTk,kA
- Ikz Uk 7 MRfVvk ds fOkfHkÉ mlkdj .kka dk Ok. kZk djks
- Ikz Uk 8 Ikfj/kkUk CkUkUks ds Ekv'khk fLk) kRkka dk Ok. kZk djks
- Ikz Uk 9 Ikdkj Iks/Ukz dk fUkEkz k fdLk Ikdkj fd,kk TkkRkk gS bLkds YkkHk CkRkkb,kA
- Ikz Uk 10 UkkIk YkSk LkEk,k fdUk CkRkka dks /,kkUk Eka j [kUkk vkOk' ,kd gS
- Ikz Uk 11 dVkbZ ds fLk) kRkks dks LkEkÖkkb,kA
- Ikz Uk 12 Ikk,kTkkEka dh MRfVvk CkUkRks ggks mLks CkUkUks dh fOk/kh dk Ok. kZk dhfTk,kA
- Ikz Uk 13 ÖkCkYks dh MRfVvk LkEkÖkkb,kA
- Ikz Uk 14 Ýkd dh MRfVvk CkUkRks ggks mLks CkUkUks dh fOk/kh dk Ok. kZk dhfTk,kA
- Ikz Uk 15 fLkYkkbz djRks LkEk,k fdUk&fdUk CkRkka dk /,kkUk j [kUkk Pkkfg,k\$ Ok. kZk dhfTk,kA

bdkb&8

d<kbZ ds fOkfHkUk Vkađs

vFRkYk?kqRRkj h,k Ikz Uk &

- Ikz Uk 1 d<kbZ dYkk dk D,kk mlk,kkXk gS

- Ikz Uk 2 dPN dh d<kbZ Eka fdUk Vkaðks dk Ikzkkðk djRks gS.
- Ikz Uk 3 dkðk dgkj dk IkPkfYkRk d' khnk gS.
- Ikz Uk 4 fPkdukdkj h fdLk dIkMs Ikj dh TkkRkh gS.
- Ikz Uk 5 Yðk UkkV fLVPk dk Ikzkkðk fyk [kks \
- Ikz Uk6 dIkMs ðkj fdUkkj h ,kk CkkMj CkUkkUs ds fyk, fdLk Vkaðs dk Ikzkkðk fd ,kk TkkRk gS.
- Ikz Uk 7 Ekf.klkj dk d' khnk fdLkds Ålkj fd ,kk TkkRk gS.
- Ikz Uk 8 Qðkdkj h dgkj dk IkPkfYkRk d' khnk gS.
- Ikz Uk 9 d' kEkj ds d' khns dh D ,kk fok' kSkRk gS.
- Ikz Uk 10 d<kbZ ds fyk, Ukeðkk mRkkjRks LkEk ,k fdLk CkkRk dk / ,kkUk j [kUk Pkkfg, \
- Ikz Uk 11 T ,kkfEkRk ,k RkFk IkðfRkd fMTkkbUk Eka vðkj CkRkb ,ks.
- Ikz Uk 12 d' khnkdkj h Lks D ,kk vk' k ,k gS.
- Ikz Uk 13 dkðk dk Ikzkkðk dkðk Lkh d<kbZ Eka djRks gS.
- Ikz Uk 14 dLkRkh ds mnXkEk LFkkUk dkðk Lks gS.
- Ikz Uk 15 Ekf.klkj ds dLkhnk Eka fdLk Ikðkj ds Ukeðks CkUk ,ks TkkRks gS.
- Ikz Uk 16 dkTk Vkaðk dh D ,kk ml ,kSkRk gS.
- Ikz Uk 17 Ikðs/ LkkWUk Vkaðk D ,kk gS.
- Ikz Uk 18 Qðkðvðk Vkaðk dh D ,kk fok' kSkRk gS.

Yk?kpnUkj h ,k Ikz Uk &

- Ikz Uk 1 d<kbZ djRks LkEk ,k / ,kkUk j [kUks ,kk ,k CkkRka dkðk Lkh gS.
- Ikz Uk 2 Ikj ðkj d d<kbZ dk bfrkgkLk D ,kk gS.
- Ikz Uk 3 Qðkdkj h , Oka Ckðk Eka D ,kk vðkj gS.
- Ikz Uk 4 Ukeknk D ,kk gS.
- Ikz Uk 5 d<kbZ dYkk Eka jðk dk D ,kk EkGRk gS.
- Ikz Uk 6 dIkMs Ikj Ukeðkk mRkkjUks dh D ,kk fok/k gS.
- Ikz Uk 7 Qðkdkj h Eka fdLk Rkjg ds fMTkkbUks dk Ikzkkðk fd ,kk TkkRk gS.

- lkz Uk 8 dkkfkk Eka fdLk Rkjg ds UKEkkkka dk lkzkkk fd,kk TkkRkk gS
- lkz Uk 9 d<kbZ ds fMTkkbUk Pk,kuk dks lkkkkfkkRk djUks OkkYks dkjd CkRkkb,ks
- lkz 37 Ypk UKkV Vkadk Ok Ckfyk,kuk Vkadk CkUkkUs dh fokf/k fyk[kks
- lkz 38 Qs/kfVzk Vkadk Ok YkYkkbz Vkadk CkUkkUs dh fok'kSkRkk, a fyk[kks
- lkz 39 dUkkZ/d dh dLkRkh Ok Ekf.klkj dh dLkhk ds fok'kSkRkk, j fyk[kks

nh?kznUkj,h,k lkz Uk &

- lkz Uk 1 d<kbZ ds fdUgha Hkh lkkPk Vkadka dh fokLRkk O,kk[,kk dhfTk, \
- lkz Uk 2 Ekf.klkj dh d<kbZ dh fokLRkk O,kk[,kk dhfTk, \
- lkz Uk 3 dPN dh d<kbZ dh fok'kSkRkk CkRkkb,ks
- lkz Uk 4 lka'kkck dh Qykdkj dh fokLRkk O,kk[,kk dhfTk, \
- lkz Uk 5 dk'Ekjh d<kbZ ds Ckjs Eka fokLRkkj lkkZd LkEkOkkb,ks
- lkz Uk 6 d<kbZ djRks LkEk,k fdUk fdUk CkRkka dks /,kkuk Eka j[kukk Pkkfg, \
- lkz Uk 7 d<kbZ ds fyk, vkok',kd OkLRkk/ka dh TkkUdkjh nks
- lkz Uk 8 Yk[kukÅ dh fpkdUdkjh D,kka lklk) gS fokLRkk O,kk[,kk djks
- lkz Uk 9 dUkkZ/d dh dLkRkh dh fokLRkk TkkUdkjh nks

OkLRkk"b lkz Uk & bdkbz &1

Lkgh fokdYik PkkUk,ks

- 1 Xkg lkkkdk EkgRkIkWkZ gS &
  - (i)?kj dk lkkkdkuk
  - (ii) Lka.kk/kukka ds lkkkdkuk dh dYkk
  - (iii)?kj lkj dkk djUks dk fokkuk
  - (iv) mlkjkdRk LkhkA
- 2 EkW,kkadUk vkok',kd g&
  - (i) Yk[,k ds lkkfRk ds fyk,
  - (ii) lkkka dh lkkfRk ds fyk,
  - (iii) Lkkkq"V ds fyk,
  - (iv)RkkYkukk ds fyk, A
- 3 EkW,k dh fok'kSkRkk g&
  - (i) EkgRkIkWkZ gkRks gS

- (ii) Lok, ka dk fokdkLk djUks dh ,kkk,krkk jgrkh gs
- (iii) , fPnd Ok LkRkq"V lknkuk djUks OkkYks gkRks gA
- (iv) mlkjkdRk Lkhkha

fjDRk LFkkukka dh lkrkz dhftk, &

- 1 Xkg dk vFkz g&&&&&ds lkekak dh dYkk A
- 2 Xkg lkekak vkkdks &&&&ds fyk, RkSkkj djRkk gA
- 3 Lkek, k , d &&&&&&Lkk/kuk gA
- 4 fuk.kzk &&&&&, Oka &&&&&lkdkj ds gkRks gA
- 5 Kkuk &&&&&lkdkj dk Lkk/kuk gA
- 6 fTkuk m'is ,kka dks gEk lkrk djUkk PkgRks gA mLks &&&&dgRks gA

LkR, k vLkR, k Ckrkkb, ks&

- 1 OkkNIRk Yk{,kka dh lkrk ds fyk, HkfoK" ,k Eka fd ,ks TkkUs OkkYks dk, kkb dh #lkj s[kk CkUkkukk vk, kktkuk gA
- 2 EkY ,kka dUk ds }kj k gEk HkfoK" ,k dh dk, kz , kktkuk RkSkkj dj LkdRks gA
- 3 CkPPka dks mPPk f' k{kk lknkuk djUkk , d vYlkdYkhuk Yk{, k gA
- 4 ,kkk,krkk , Oka dqkYkrkk , d lkdkj dk HkSRkd Lkk/kuk gA
- 5 Lkekfigd fuk.kzk , d TkvYk lkrk, k gA
- 6 ,kktkukk ds fyk, fuk, kkk. k dh vkok' ,kdRkk Ugha gA

OkLRkq" B lk' Uk

- 1 lkekak dh lkrk, k dk lkrk Pkj .k &&&gSA
- 2 dk; Z dh LkQYkrkk ,kk vLkQYkrkk dk Kkuk &&&Lks gkRkk gA
- 3 &&&Xkg O, kOkLFkk ds fuk/kkj d RkRk gA
- 4 Yk{, kka dh lkrk gkq &&&vkok' ,kd gA
- 5 vfHkOkfUk, kka &&&&Lkk/kuk gA

bdkb&2

Lkgh fkdYIk PkqUk,ks&

- 1 dk,kz Lkjyhdj .k Lk&
  - (i) Ik&kk T,kknk [kPkZ gk&kk g&
  - (ii) dk,kz LfYk dh Å&kkbz dEk gk&kh g&
  - (iii) LkEk,k vk& Å&tkz dh CkPkRk gk&kh g&
  - (iv) mlkdj .kka dk Ikzkk&k gk&kk g&
- 2 Lkgh Ek&ek Eknn djRkh g&
  - (i) LkEk,k Ikj dEk djUks Eka
  - (ii) Ik,k&Rk vkjEk djUks Eka
  - (iii) nks dk,kz , d LkFk djUks Eka
  - (iv) Å&tkz CkPkUks Eka A
- 3 FkdUk njj djUks ds fUkEUK RkjhdS g&
  - (i) CkPk CkPk Eka vkjEk djUk A
  - (ii) JEK CkPkÅ mlkdj .kka dk Ikzkk&k djUk
  - (iii) dEk dks #fPkIkw kz CkUk,
  - (iv) mlkj&DRk LkHkA

fjDRk LfkkUka dh Ik&RkZ dhfTk, &

- 1 LkEk,k ds CkPkRk ds LkFk vkk &&&&CkPk LkdRks g&
- 2 dk,kz O,k&Lfk Lks vkk LkEk,k vk& Å&tkz gh Ugha CkPkRks Ckfyd &&&&Hk dh djRks g&
- 3 gYkds dEk dks djUks Eka Ek,kEk dk,kz dh vIk&kk &&&&Å&tkz Yk&Rkh g&
- 4 &&&&dk,kz dks djUks Eka Lk&Z/kd Å&tkz Yk&Rkh g&
- 5 Okf' k&k Ek' k&Uk , d &&&&CkPkUks OkYk mlkdj .k g&

LkR,k vLkR,k CkRk&ks&

- 1 vIkUk I kjk dk,kz LkEk,k Ikj Lk&Rk djUks ds fyk, ,kg vk&' ,kd gS fd O,kfDRk Lk&k fnUk dk,kz djRk jg&

- 2 LkHkh Ikzdkj ds dk₃kkz dk KkUk LkEk₃k₃ kksTkuKk RkSkkj djUks Eka Lkgk₃kd gkRkk gA
- 3 LkEk₃k₃ kksTkuKk OkRkEkkuK ds fYk, CkUk₃kh TkkRkh gA
- 4 LkEk₃k₃ kksTkuKk dks OkkLRkfOkd RkFkk O₃kOkgfjd gkRkk Pkkfg, A
- 5 dk₃kz LkjYkhdj.k ds fYk, dk₃kz dh Ekgek mlk₃kDRk gkRkh Pkkfg, A

OkLRkqUk" B Ikz Uk

- 6 dk₃kz djRks djRks dk₃kz {kEkRkk ?kV TkkUks dks &&&&dgRks gA
- 7 Iks kj dQj Eka HkksTkuK &&&&Lks Ikdk₃kk TkkRkk gA

bdkb&3

¼½ Xkg , Oka Ikfj Okkj

¼½ vkOkkLk LkEkL₃kka

Lkgh fOkdYIk Pktk&

- 1 , d LkqkDRk Ikfj Okkj Eka /kUk &
  - (i) Iks Ikfj Okkj dk Lkdkkk gkRkk gA
  - (ii) Ikr₃kd Nks/h bdkbz ds Ekq[k₃kk ds IkkLk gkRkk gA
  - (iii) Iks#"k Ok EkfgYkk Ekq[k₃kk nkskka ds IkkLk gkRkk gA
  - (iv) EkfgYkk Ekq[k₃kk ds IkkLk gkRkk gA
- 2 LkqkDRk Ikfj Okkj Eka fUk.kz₃k fYk₃ks TkkRks g&
  - (i) dSkYk Iks#"k Ekq[k₃kk ds }kjk dSkYk
  - (ii) EkfgYkk Ekq[k₃kk ds }kjk
  - (iii) nkskka Iks#"k Ok EkfgYkk Ekq[k₃kk ds }kjk
  - (iv) LkHkh LknL₃kka }kjk A
- 3 LkqkDRk Ikfj Okkj Eka LkkrfUk dk vf/kdkj gkRkk g&
  - (i) dSkYk Iks#"k Ekq[k₃kk ds }kjk dSkYk
  - (ii) EkfgYkk Ekq[k₃kk ds }kjk
  - (iii) nkskka Iks#"k Ok EkfgYkk Ekq[k₃kk ds }kjk

(iv) Ikfj Okkj ds LkHkh LknL, kka }kj kA

fj DRk LFKkUkka dh Ikfj Okkj dh fTk, &

- 1 , dYk Ikfj Okkj Eka CkPPkka Eka &&&&&vkrkh gA
- 2 , dYk Ikfj Okkj Eka EkkRkk&fIkRkk vksj CkPPkka ds CkhPk HkkOkkREkd &&&&&gkRkh gA
- 3 LkqkDRk Ikfj Okkj Eks &&&&&&&ds vUkqkjj JEK fOkHkTKUk gkRkk gA
- 4 &&&&Eka Ikfj Okkj Eka IkfRk&IkRUkh dks vktLk Eks CkkRk djUks dk EkkSjk FEKYRkk gA
- 5 vkOkkLk LkEKL, kk dk , d dkj .k &&&&Hkh gA

LkR, k vLkR, k NkV, ks&

- 1 LkqkDRk Ikfj Okkj Eks CkPPkka dks vIkUks EkkRkk&fIkRkk RkFkk Hkkb, kka Lks vf/kd YkXkkOk gkRkk gA
- 2 , dYk Ikfj Okkj Eka CkPPks T, kknk vkREk fok' OkkLkh CkUkkRks gA
- 3 , dYk RkFkk LkqkDRk Ikfj Okkj ka Eka CkPPks RkFkk CkMs LkFk CkB dj QkYks YkRks gA
- 4 LkqkDRk Ikfj Okkj Eks EkkRkk&fIkRkk dh Ekr, kq Lks CkPPkka dks dEk Ikj's kkuh gkRkh gA
- 5 vkOkkLk LkEKL, kk dk Ekq, k dkj .k TKUkLkq, kk Eka Okf) gkRkh gA

OkLRkqUk" B Ik' Uk

- 1- Ikfj Okkj dh EkwkHkRk vkOk' ,kdRkk, j &&&&gA

bdkb&4

Lkgh fokdYIk PkqUk, ks &

- 1 CkPRk djUks dh vkOk' ,kdRkk D, kka g&
  - (i) vkIkRk fLFkfrk, kka ds fyk,
  - (ii) Ikfj Okkj dh fok' k'sk vkOk' ,kdRkkvka dh Ikfj Okkj ds fyk,
  - (iii) LkSkk fukokfUk vksj Ok) kOkLFkk ds fyk,
  - (iv) TkHkUk dks vkj kEk nk, kd CkUkkUks ds fyk, A
- 2 vk, k IkqkRkUk dh vkOk' ,kdRkk D, kka g&
  - (i) EkUkj fTkUk ds fyk, (ii) CkPRk ds fyk,
  - (iii) O, k, k ds fgLkKk ds fyk, (iv) vk, k ds fgLkKk ds fyk, A

- 3 fUKOk's k dk mfPKRk RkjhdK g&
- (i)'kškj (ii)Ek/k&Kd [kh lkkYkuk (iii)C&D (iv)CkKXkOkkukhA

fj DRk LFkkUkka dks Hkfj ,ks&

- 1 OkLRkq a Ok Lk&Kk, a [kjhnUks lkj [kPkZ /kuk dks &&&&&dgRks g&
- 2 HkfoK" ,k ds fYk, j [kk /kuk&&&&&dgYkkRkk g&
- 3 CkPKRk dks Lkj f{krk j [kuk &&&&g&
- 4 vfUOkk ,kz CkPKRk ds #Ik Eka Ok&Kuk Lks dh XkbZ EkfLkd dV&Kkh &&&&g&
- 5 CkPKRk dk LFkk ,kh #Ik &&&&g&

LkR ,k vLkR ,k CkRkkb ,ks&

- 1 TkCk vkkdh vk ,k T ,kknk gks RkHkh vk ,k lkk&Kuk dh Ek&Ukk g&Kkh g&
- 2 ?kj lkj vfrkfj DRk vk ,k Eka Tk&Uks dh vls{k k Ckkgj Tkk d j dk ,kz djUkk , d Ck&Rkj mlkk ,k g&
- 3 [kPkZ dk fgLkkCk j [kUks Lks gEka ,kg TkkUkUks Eka Eknn fEkYkRkh gSfd gEk fdRkUkk [kPkZ dj jgs g&
- 4 O ,k ,k k&KkUkk OkkLRkfoKd lkkfjOkfjd vk ,k lkj vk/kkfjRk g&Kk g&
- 5 HkfoK" ,k ds fYk, vkj kEk dh OkLRkq a [kjhnUks ds fYk, CkPKRk djUkk vtoK' ,kd g&

OkLRkqUk" B Ikz Uk

- 1 vk ,k O ,k dk C ,k&Kk fYk [kUks ds fYk, &&&&dk lk&Kk djRks g&
- 2 mRlkknd dk ,kk&Eka CkPKRk jkf' k dks Yk&KkUks dks &&&&&dgRks g&
- 3 &&&&ds }kj k fCkUkk Uk&Kn /kuk fn ,ks [kjhnkj dh Tkk LkdRkh g&
- 4 Tk&Kuk Ck&Ek Eka Ck&Ek lkk&Kk dks fuk' fPKRk &&&&n&Kk g&Kk g&

bdkb& 5

Lkgh fokdYIk PkqUk ,ks &

- 1 'kj hj Eka lks/huk dk Ekq ,k dk ,kz g&Kk g&
- (i) ÅTkz lknuk djUkk (ii) fokdkLk , Oka lkk&KkUk&Kk k
- (iii) Hk&Kk ,k dks Lokfn"V CkUkUkk (iv) OkTkuk Ck<kUkA

- 2 Ykkšj RkRok lkk,kk TkkRkk g&
- (i) vk,kk&huk ,kDRk UKEkd Eka (ii) nvlk Eka
 (iii) lRRk&kj LkFCTk, kka Eka (iv) XkšjwEka
- 3 'kjhj Eka dšY' k, kEk dh vkOk' ,kdRkk gkRkh g&
- (i) gfī ,kka Eka (ii) vkq[kka Eks (iii) ROKPk dks (iv) gkBka dks A
- 4 vkgkj , d lkfØ, kk gS fTkLkEka HkkšTkuk Xkg. k fd, kk TkkRkk g&
- (i) 'kjhj Eka lkkPkuk gkRkk g& (ii) 'kjhj Eks a/Ok' kksk. k gkRkk g&
 (iii) 'kjhj Eka lzkDRk gkRkk gS (iv) mlkj kDRk LkHkh

fjDRk LFkkukka dh lkkRkz djk&

- 1 OkLkk &&&&lknkuk djUks OkYkk [kk | lknkFkz g&
- 2 nkYka &&&&lkkškd RkRok dks vPNk L<<kRk g&
- 3 , d XkkEk dkCkz gkbVM &&&&ĀTkz lknkuk djRkk g&
- 4 nkYka Eks fokVkfEkuk Lkh dh Ekk<<kk Ck<kUks ds fyk, mlug&&&fd, kk TkkRkk g&
- 5 lkkškd RkRokka dh vkOk' ,kd Ekk<<kk fhkUk&fhkUk Ykkškkka Eka &&&&gkRkh g&

LkR, k vLkR, k fykf [k, ks&

- 1 lkkš/huk dh Ekq, k dk, kz ĀTkz nllk gkRkk g&
- 2 OkLkk ĀTkz dk Ekq, k L<<kRk g&
- 3 gEka vIkUks nkRkka Ok EkLkMka dks LOKLFk Ckukk, ks j [kUks ds fyk, vk, kksMUK Ykškk Pkkfg, A
- 4 [kfUKTk YkOk. k , Oka fokVkfEkuk ,kDRk HkkšTkuk 'kjhj dh lkfRkjkskd {kEkRkk dks Ck<kRkk g&
- 5 nkYk Ok vUkkTk dk fEkJ. k lkkš"Vd RkRokka dh Ekk<<kk Ck<kRkk g&

OkLRkqUk" B lkz Uk

- 1 'kjhj dh Lkj {kkREkd lkkškd RkRok &&&g&
- 2 'kjhj dh Vw/ Qw/ dh EkjEEkRk &&&lkkškd RkRokka ds }kj k gkRkh g&
- 3 &&dk lkj k ukkEk &&&&g&

4 vUkkTkka Eka LkCkLks vf/kd &&&IkkSkd RkRok gkRkk gA

bdkb&6

Lkgh fkdYIk NkAV,ks &

- 1 vUkkTk ds Ekq, k L<kkRk g&
  - (i) Xksj, PkkkYk] TOkkj
  - (ii) nkYka QfYk, kk
  - (iii) nWk ngh
  - (iv) 'kDdj XkM] JfEkJh A
- 2 IkkUPkj kbTks kUk dk mIs, k g&
  - (i) nWk Eka IkkSkd RkRokka dh Ekk<kk Ck<kUkk
  - (ii) nWk Eka OkLkk dh Ekk<kk Ck<kUkk
  - (iii) nWk Eka j&k mRiknd CkDVhfj, kk dks Uk"V djUkk
  - (iv) nWk dks B&k djUkk A
- 3 nWk Eka Ikk, ks TkkUks OkkYks IkkS/hUk dk UkkEk g&
  - (i) d&khUk YkDVks Yk C, kMEkUk
  - (ii) XYkV/Sk

¼½ TkhUk IkkS/hUk

¼½ ghEkk&Ykk&CkUkA
- 4 Pkk, k Eka Ikk, ks TkkUks OkkYks mUkTkd dk UkkEk g&
  - ¼½ d&hUk
  - ¼i½ dk&ks
  - ¼ii½ V&UkUk
  - ¼v½ YDVk&k A

fjDRk LFKkUk Hkfj ,ks&

- 1 &&&&fIkZkEkA/ IkhYkh , Oka UkkjZkh jZk dh LkfCTk ,kka Eka Ikk ,kh TkkRkh gA
- 2 YkgLkqk Eka Rkh[kh XkZk &&&&ds dkj .k nq[kh TkkRkh gA
- 3 dkCkZgkbVM ,kDRk LkfCTk dk , d UkkEk &&&&gA
- 4 LkfCTk ,kka dks YkkYk Ok CkZkUkh jZk IknkUk djUks OkkYkk Ok .Id &&&&gA
- 5 PkkkYk dks &&&&dj MkkLk] bMYkh CkUkk ,ks TkkRks gA

LkR ,k vLkR ,k CkRkbb ,ks&

- 1 EkkLkkgkj h HkksFKUk Eka IkkS/huk ds vFRkfjDRk gkRkk gA
- 2 Ek' khUk Lks IkkfYk' k fd ,ks gq PkkkYk Eka fOkVkfEKUk Ckh dKEIKYkDLk dEk Ekk«kk Eka Ikk ,kk TkkRkk gA
- 3 nWk dk ngh Eka IkfjOkRkZk YksDVd , fLkM ds dkj .k nq[kk TkkRkk gA
- 4 I kbVl.k QYk Ok Mkk QYk , d gh IkZdkj ds gkRks gA
- 5 EkLkYka [kk | IknkFkkZ dks vkd"kd jZk Ok XkZk IknkUk djRks gA

OkLRkqUk" B IkZ Uk

- 1 &&&&fOkVkfEKUk IktfIRk dk LkOkkZkEk Lkk/kuk gjh] UkkjZkh LkfCTk ,kka gA
- 2 Xksgw ds vKVs dks IkkUkh Lks XkZkUks Ikj &&&&ds dkj .k YkPkhYkkIKUk vkrkk gA
- 3 Xksgw Eka &&&&vEkhuks vEYk dh dEkh gkRkh gA
- 4 [kZkjh nYk dk &&&&RkRk 0 ,kfDRk Eka YkdOkk mRIkUk djRkk gA
- 5 LkkskkCkhUk Ek&&&&, UVhU ,kw/hf' k ,kYk RkRk mIkfLFkRk jgRkk gA
- 6 vUkTkka ds vZdj .k ds fyk, &&&&RkkIkØEk mIk ,kDRk gkRkk gA
- 7 nWk dh OkLQks IkkS/huk dk UkkEk &&&&gA
- 8 nWk dh 'kdj k dks &&&&dgRks gA
- 9 nWk Eka &&&&Ikkskd RkRk vUkMfLFkRk gkRkk gA
- 10 nWk dh OkLk dks Ckjhd d .kka Eka &&&&}kj k RkkM/k TkkRkk gA
- 11 nWk Eka mIkfLFkRk LkqEk TkhOkka dks &&&&fØ ,kk }kj k Uk"V fd ,kk TkkRkk gA

- 12 LkkbVlK QYkka Eka &&&&fOkVkfEKUk CkgBkk_kRk Lks mlfLFkRk gkRkk gA
- 13 vM/s dh lks/huk dks &&&&dgRks gA
- 14 Pkk_k Eka &&&&mUkTkd RkRok mlfLFkRk gkRkk gA
- 15 dKNDh Eka dMqkgV ds fYk, &&&&RkRok mUkjnk_kh gkRkk gA
- 16 Nf<kEk fEkBLk ds fYk, &&&&mlk_kkXk djRks gA
- 17 EkFkh nkUkk dk mlk_kkXk &&&&CkhEkkjh ds bYkkTk Eka gkRkk gA
- 18 ghXk vkskf/k ds : lk Eka &&&&CkhEkkjh Eka mlk_kkXk dh TkkRkh gA
- 19 ?kh Eka &&&&OkLk lkk_kh TkkRkh gA

bdkb&7

Lkgh fOkdYIk PkqUk_kS&

- 1 Ek' khUk Eka LkPZ ds VwUks dk dkj .k g&
  - ¼½ LkPZ dIkMs ds vUk#Ik Ukk gkA
  - ¼i½ UkhfMYk LØw lkjh Rkjg dLk Ukk Xk_kk gks
  - ¼ii½ CkkfCkUk dLk 'kVYk Eka Bhd Lks fQV Ukk gks
  - ¼v½ mlkj kDRk LkHkA
- 2 lkkj lks/ukZ CkUkkUk vkOk' _kd gS D_kkfd
  - ¼½ fLkYkkbz Eka XkYkFRk_kka Ukk gks bLkfYk,
  - ¼i½ CkVUk lkêh CkUkkUks ds fYk,
  - ¼ii½ dIkMka lkj fPkUg YkXkkUks ds fYk,
  - ¼v½ vH_kkLk ds fYk, A
- 3 fLkYkkbz Eka fdLkh lkfj/kkUk Eka vUk#lRkk YkkUks ds fYk, D_kk fd_kk TkkRkk g&
  - ¼½ j_s_kkvka vk_s_ vdkj ka dks nksjj kdj
  - ¼i½ nCkkOk fCkanq_kk vkd"zk k dLæ CkUkkdj
  - ¼ii½ vUkkkRk Ykkdj
  - ¼v½ gYds jXkka dk lk_kkXk djA

fjDRk LFkkUkka dks Hkfj ,ks&

- 1 LkhEk dkVRks LkEk ,k dIKMs dks &&&&&Ukgha Pkkfg, A
- 2 OkL«k dkVUks Lks IkKZ OkL«k dh vkÑFRk CkUk YkSkk &&&&&dgYkkRkk gA
- 3 -UkkIk YkSkk OkkYks O,kfDRk dks fdLk O,kfDRk dk UkkIk YkSkk mLkd&&&&&dh vkj [kMs gkdj UkkIk YkSkk Pkkfg, A
- 4 UkhMYk Ckj dk dk ,kz &&&&dks XkFRk IkKkUk djRkk gA
- 5 &&&&dIKMs dks fLkYkkbz djRks LkEk ,k ,kFkLkFkUk CkUk ,ks j [kRkk gA

LkR ,k vLkR ,k NkV ,ks

- 1 ,kfn CkfcUk Bhd Uk Hkj Xk ,kk gks Rks fLkYkkbz ds VkaDks Eka XkPNs Hkj TkRks gA
- 2 dIKMs dk vUkEkUk YkXkUks ds fyk, Hkh UkkIk YkSkk vkOk' ,kd gkRkk gA
- 3 LkRkYkUk , Oka Yk ,k OkL«k fUkEkz k ds EkYkHkKk fLk) kRk Ukgha gA
- 4 fLkYkkbz djRks LkEk ,k dIKMs dks [kHk dj j [kUk Pkkfg, A
- 5 CkfcUk OkbUMj dh Lkg ,kRkk Lks CkfcUk Eka /kkXks dks Hkj TkRkk gA

OkLRkqUk" B Ikz Uk

- 1 Ek' khUk Eka dIKMs dks vkXks f [kLkdUks ds fyk, &&&&Ikqkz gkRkk gA
- 2 Ek' khUk Eka jQYkj dk Ikz kKk &&&&ds fyk, djRks gA
- 3 dIKMka ds UkkIk ds vUkqkj CkrmUk IkKj Ikj UkEkUk dkVUk &&&&dgYkkRkk gA

bdkbz &8

Lkgh fkdYIk PkqUk ,ks&

- 1 fUkEu dk Ikz kKk dj vPNh d<kbz dh Tkk LkdRkh g&
 $\frac{1}{2}$ LkRkh /kkXks $\frac{1}{2}$ jSkEk dk $\frac{1}{2}$ /kkXk fEkJRk /kkXk
- 2 d<kbz dh dRkh Eka fUkEu dk gkSkk vkOk' ,kd g&
 $\frac{1}{2}$ YkEckh Ok RkTk CYkM $\frac{1}{2}$ YkEckh Ok UkphYkh CYkM
 $\frac{1}{2}$ YkEckh UkphYkh Ok RkTk CYkM

4 LkbZ dk vkdkj fUkEu ds vUkq lk Pkqkk TkkRkk g&
1/2 dIkMs dh Ekks/kbz 1/2 dIkMs dh CkUkkOKV o dIkMs dk j& 1/2 dIkMs dh CkqkkbA

fjDRk LFKkUk Hkfj_s &

- 1 IkākkCk dh d<kbZ &&&&dgYkkRkh g&
- 2 Ck&kkYk dk d' khnk &&&&dgYkkRkh g&
- 3 dLkRkh &&&jT_k dh IkfLk) d<kbZ g&
- 4 dk' kEkjh ds d' khns Eka &&&&Rkjg ds UkEkks dk Ikzkk& fd_kk TkkRkk g&
- 5 fPkdukdkih &&&dIkMs lkj dh TkkRkh g&

LkR_k vLkR_k CkRkkb_s&

- 1 d<kbZ ds fYk, IkzkkPR fd_kk TkkUks OkkYkk v&kkRkkUkk fFkEckYk v&kykh dh j {kk djRkk g&
- 2 d' khnk dkjh Eka /kk&ks dk PkqkkOK j& ,kk&TkkUk ds vUkqkkj gk&kk Pkkfg, A
- 3 d' khnkdkjh dks LkEkkiRk djUks ds fYk, CkMh Xkk& Yk&kkUkh Pkkfg, A
- 4 gsj& Ck&kk fLVp dks gh ØkLk fLVpK dgk TkkRkk g&
- 5 LkkfVuk fLVp HkjkbZ dk Vka&k g&

OkLRkqUk" B Ikz Uk

- 1 QYkdkih &&&LFkkUk Lks lkj&kk gpA
- 2 dk&kk d' khnk &&&LFkkUk dk IkfLk) g&
- 3 &&&d' khnk lkj kUkh LkkfM_kka lkj CkUkk_kk TkkRkk g&
- 4 &&&& ds d' khnk Eka dk&k dk Ikzkk& djRks g&
- 5 nks dIkMka dks Tkk&Rks gg &&&Vka& Lks d<kbZ dh TkkRkh g&